

англійській та українській мовах, розібратися у відмінностях і схожостях, а також побудувати більш толерантне й рівноправне суспільство.

Коломійчук А. В.

Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Науковий керівник – Білінська Л. П., канд. філол. наук,

асистент кафедри прикладної лінгвістики

ДІАЛЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Діалект – різновид мови, що вживається як засіб порозуміння особами, пов'язаними між собою територією, фаховою або соціальною спільністю. Ми розглянемо саме територіальні діалекти.

Традиційно діалекти нашої мови поєднують у три наріччя:

- південно-східне (саме воно є основою сучасної української мови та є найбільш однорідним з усіх);
- південно-західне;
- північне.

Фонетично найбільш схожі південно-західне та південно-східне наріччя. Більш схожі граматично північне та південно-східне.

Українські діалекти за межами України.

Поширені серед нащадків українських переселенців на Кубані, у Краснодарському та Ставропольському краях, Поволжі, Сибіру, на Далекому Сході, а також у Казахстані та Киргизії. Ряд степових говорів зберігається в Румунії.

Говори південно-західного наріччя поширені в Молдові, Румунії, Угорщині, Словаччині, Польщі, а також серед нащадків українських переселенців у США та Канаді.

Українські діалекти за межами України.

Північні наріччя української мови зближуються з поліськими говорами Білорусі. Їх виділяють як перехідні білорусько-українські говори. До них близькі говори Підляшшя.

Діалектні відмінності.

Для південно-східного наріччя характерні фонemi / і /, / и /, / е /, / а /, / у /, / о /; вимова / и / в ненаголошеній позиції як [e], а / е / - як [и]: ни(е)сэ, ви(е)дэ, же(и)вй, си(е)лу; збереження пом'якшеного / р ' / в кінці слова: базар' «базар», косар ' «косар»; поширення м'яких шиплячих: лош'а «лоша», біж'ат ' «біжать»;

відповідно фонемі / ф / виступають / х /, / хв /: тэхлі, хвабріка; обмежено зустрічаються аффрикати / дж /, / дз /, / дз ' /, на їх місці часто виступають / д /, / ж /, / з /: худ'у «ходжу», бужэ, жерелу.

Південно-західне наріччя має такі особливості: тверда вимова звуку | р |: |бура|, |гира|, |радно|, замість |буря|, |гиря|, |рядно|; закінченням -є замість -я і відсутністю довготи приголосного в словах типу |життя|, |весілля|, |зілля|, вимовляти внаслідок цього як |жите|, |весіле|, |зіле| відмінковими закінченнями іменників: |ковальові|, |коньом|, |землі|, замість |ковалеві|, |конем|, |землею| закінченням -ий (в деяких говорах) в іменах прикметників м'якого відмінювання, що мають зазвичай закінчення -ій: |синий|, |третий| замість |синій|, |третій|.

До прикладу подано кілька слів із словника діалекту закарпатських лірників:

- барлуджити – орати,
- бастій – отець раклі,
- каравона – дівча,
- сабатка – субота,
- сев'ячка – гречка,
- тарандій – горобець,
- шім, шом – дім,
- терпелюк – парубок,
- укорений – учений,
- фейло, хвейло – рот,
- ходирка, ходуха – нога,
- чихморитись – чесатись,
- шандра – шість.

Отже, територіальні діалекти – це діти національної рідної мови, рідні діти. Їх існування не йде на шкоду літературній мові. Навпаки, вони є джерелом збагачення, опорою, резервом і запорукою розвитку літературної мови, коли суржик – негативне явище в нашій мові, з котрим потрібно боротися.